

UNDERSØGELSER GIVER INDTRYK AF, AT **DANSKE BØRN** ER DÅRLIGE TIL AT LÆSE OG REGNE, MEN **TIL GENGÆLD GLADE**. ER LIVSGLÆDE OG FAGLIGHED HINANDENS MODSÆTNINGER? ELLER **RIMER LÆRING** I VIRKELIGHEDEN PÅ **LYKKE?**

GLADE BØRN LÆRER BEDST

* Der har været alt for meget fokus på at teste, hvad børnene kan. Nu skal vi til at teste, hvordan de har det. Det er udgangspunktet for Projekt Livsglæde i Fredericia Kommune. Kommunen vil vide, hvordan dens børn går og har det. Om de er trygge, om de er tilstrækkeligt udfordret, og om de synes, der er mening med at gå i skole. Bag projektet ligger filosofien om, at livsglæde er en væsentlig forudsætning for at udvikle sig og lære. Eller som overskriften på projektets hjemmeside www.livsglaede.dk siger – “Glade børn lærer bedst”.

Direktør i Børn og Unge i Fredericia, Klaus Majgaard forklarer, at der bag projektet ligger et ønske om at kunne måle dybere end de tests, der giver øjebliksbilleder af faglig kunnen og karakterer. “Vi vil gerne supplere de funktionalistiske tests med at måle på det mere eksistentielle lag. Målingerne skal prikke til vores pædagogiske praksis og gøre os opmærksom på steder, hvor vi kan ændre den”.

Det livskvalitative perspektiv har fået fornyet opmærksomhed de seneste år, i takt med at der fra politisk side er blevet øget fokus på tests og faglige resultater. Den livsglæde-orienterede pædagogik er samtidig blevet forskningsmæssigt styrket under samlebetegnelsen “positiv psykologi”. Men er den positive psykologi og det fornyede fokus på børnenes livsglæde ikke bare rundkredspædagogikkens sidste krampetrækninger? Har Pisa-undersøgelserne ikke én gang for alle manet forestillingen om sammenhæng mellem glæde og læring i jorden? Undersøgelsen viser jo netop, at de danske børn scorer højt på livsglæde og tilfredshed, men dårligt i skolens kerne-discipliner – dansk, matematik og naturfag. Risikerer Fredericias borgmester ikke en fremtid med glade, men uduelige borgere?

MAN SKAL IKKE YDE, FØR MAN KAN NYDE

Hans Henrik Knoop fra Danmarks Pædagogiske Universitets-skole er konsulent på Fredericias livsglæde-projekt og blandt andet kendt fra TV2s program Plan B. Han er ikke i tvivl: Det skal være sjovt, meningsfuldt og spændende at lære. Han siger: “Mange tilslutter sig et protestantisk ideal om, at man skal yde, før man kan nyde. Men sådan fungerer vores hjerne ikke. Ny forskning viser, at positive emotioner udvider ens kognitive beredskab, så man både kan mere i bredden og i højden. Folk bliver med andre ord mere intelligente af at have det godt. Knoop har formuleret en række “holdepunkter” i arbejdet med

at definere et godt læringsmiljø. De er blandt andet: Læring skal bygge på en god balance mellem det understimulerende og det overstimulerende, eleverne skal have det godt, når de lærer, læring skal bygge på barnets styrkesider og evner, læringen skal være en nydelse i sig selv, og eleverne lærer bedst, når de oplever en demokratisk kultur.

“Tænk hvad der kan ske, hvis man ikke kender til den forskning, der viser, at man lærer mere, når man har det godt. Det vil være direkte dumt at gøre læring til en pestilens – uanset om læreprocessen er iværksat frivilligt eller gennem ydre tvang. Hvis man har dårlig samvittighed over, at børnene får dårlige Pisa-resultater, er det altså snarere den totalitære side af 70’er-pædagogikken end projekt-orienteringen fra 70’erne, man bør give skylden”.

GLADE MEN UDUelige?

En af dem, der har gransket Pisa-undersøgelsens resultater, er Frans Ørsted Andersen. Ligesom Hans Henrik Knoop er han ansat på institut for pædagogisk psykologi på Danmarks Pædagogiske Universitets-skole, og ligesom Knoop forsker han inden for den positive psykologi. Han mener ikke, der er noget modsætningsforhold mellem den livsglæde-orienterede pædagogik på den ene side og høj faglighed på den anden, og han mener ikke, Pisa-resultaterne giver anledning til at aflyse opgøret med den sorte skole. “PISA viser ganske rigtigt et mønster med højere livsglæde og dårligere faglige resultater i forhold til lande, vi ellers sammenligner os med. Men forskellene

“I lidt bredere forstand er der bare en masse **“armbøjninger”**, der skal tages i folkeskolen, men det er lærerens opgave at servere dem på en måde, der giver mening for eleverne”

ligger udelukkende i de svageste 25 procent. De 75 procent almindelige, velfungerende elever i den danske folkeskole ligger fuldstændigt på niveau med for eksempel de finske skolebørn – både på faglighed og livsglæde. Det er de sidste 25 →

procent, som klarer sig dårligere end andre landes børn, men som så til gengæld er gladere”.

Den manglende evne til at få de svageste 25 procent med skyldes ifølge Ørsted Andersen en kombination af berøringsangst og misforstået tolerance blandt danske skolelærere. “Det kræver en ekstra indsats at få de svageste af børnene med. I et projektforsøg, hvor de fleste af børnene er dybt engagerede, og hvor læreren også selv er fordybet i arbejdet, er der risiko for, at nogle af de svageste ikke rigtigt kommer med. Det er typisk Brian eller Achmed fra de socialt udsatte hjem. De forstår måske ikke rigtigt den opgave, de er blevet sat til, og så bliver de hurtigt ukoncentrerede og begynder at forstyrre de andre elever”, siger han.

I den situation vil læreren ifølge Ørsted Andersen i nogle tilfælde være tilbøjelig til at sige “gå I bare ud og spil fodbold”. Ikke fordi han ikke er optaget af Brians og Achmeds læring, men fordi han i situationen måske er endnu mere optaget af, at projektarbejdet som helhed skal lykkes. Derudover betyder det noget for ham, at Brian og Achmed også er glade for at gå i skole. Og det er de. Så glade, at når Pisa-undersøgelsen spørger, hvad de synes om at gå i skole, siger de, at det kan de godt lide – de har jo fået lov til at spille fodbold i 14 dage, mens de andre børn har været dybt begravet i deres projektarbejde. Men når det kommer til de mere faglige resultater af Pisa-undersøgelsen, viser det sig, at man selvfølgelig ikke lærer at læse eller regne af at spille fodbold. Brian og Achmed kommer derfor ud med et væsentligt dårligere resultat end de andre og trækker dermed gennemsnittet ned.

“Det ville ikke ske i Finland”, siger Frans Ørsted Andersen, der i sin ph.d.-afhandling netop har undersøgt forskellen mellem det danske og det finske uddannelsessystem. “Der ville læreren ikke lade de svageste elever spille fodbold i timerne. Finnerne har en højere grad af kontrol og vedholdenhed over for elever som Brian og Achmed. De skal være med, og de skal læse de her bøger. Frans Ørsted mener derfor, at det eneste, PISA for alvor siger noget om, er skolens evne til at få de svageste elever med.

HVAD SYNES DU SELV?

Men er det ikke en falliterklæring for den positive psykologi og den livsglæde-orienterede pædagogik, at det kun er de velfungerende børn, der både kan lære og være glade, mens læreren må ty til den sorte skoles værktøjskasse med tvang og disciplin, når det kommer til Brian og Achmed? Nej, siger Ørsted Andersen. For det er ikke tvang og disciplin, han lægger

FLOW

Begrebet flow beskriver en positiv mental tilstand, hvor man er fuldstændigt engageret og fordybet i en aktivitet. I pædagogiske sammenhænge bruges begrebet til at beskrive situationer, hvor eleverne er opslugt af undervisningen og suger til sig uden at lade sig forstyrre. Begrebet blev introduceret af den ungarsk-amerikanske psykolog Mihaly Csikszentmihalyi i 1990.

op til. “Man skal ikke tvinge nogen til noget uden at det tjener et meningsfuldt formål – tvang er aldrig godt i sig selv. Læreren må prøve mere insisterende på også at finde ud af, hvad der motiverer Brian og Achmed. Det kan han for eksempel gøre ved at få noget at vide om deres forforståelse af området. Han må prøve at lytte til, hvorfor de ikke har lyst til at være med. Det kan være, man skal vise dem noget – sætte sig ned og lave noget sammen med dem.

Det lyder snublende nær det, statsminister Anders Fogh Rasmussen for nogle år siden kaldte “rundkredspædagogik”, hvor spørgsmålet “hvad synes du selv?” udgør den pædagogiske ryggrad? Det synes Frans Ørsted Andersen ikke. “Der ligger ikke i nogle af de pointer, jeg har arbejdet med, at man bare skal spørge folk, hvad de selv synes. Men det er lærerens ansvar at prøve at møde folk der, hvor de er, og prøve at få dem videre derfra. Det kan være, det tager længere tid at få børnene fra de ikke-boglige hjem med, men pludselig en dag sker det, og de oplever at “hov det var faktisk også spændende – jeg kunne også finde min plads, jeg har også et bidrag”.

MELLEM ANGST OG KEDSOMHED

Når eleverne pludselig oplever, at undervisningen er spændende, og de kaster sig ud i det med fuldt engagement, kan de komme i en tilstand, der inden for den positive psykologi kaldes flow. Flow-begrebet, der blev introduceret af den ungarsk-amerikanske psykolog Mihaly Csikszentmihalyi i 1990, er et forsøg på at indramme og beskrive en tilstand af tilstedeværelse og fordybelse. Flow-teorien er central i den livsglæde-orienterede pædagogik, fordi den beskriver en tilstand, som på en gang er afgørende for at lære og for at have det godt. Frans Ørsted Andersen, der har skrevet bogen “Flow og fordybelse”, beskriver flow-tilstanden som: “en følelse af fuldstændig koncentration og total opslugthed [...] Der er ikke plads til hverken distraherende tanker eller irrelevante følelser. Selvoptagetheden forsvinder og alligevel føler man sig psykisk stærkere end normalt”.

Når man er i flow, er man ifølge teorien i en optimal læringszone, samtidig med at man oplever optimalt engagement. I pædagogiske sammenhænge er flow-tilstanden altså ikke et mål i sig selv, men en tilstand, hvor man lærer optimalt. Helt centralt i teorien står balancen mellem udfordring og evner. For at skoleeleverne skal komme i flow, skal læreren sørge for, at der er balance mellem de evner, eleverne har, og de udfordringer, de stilles over for. Derved vil de hverken komme til at kede sig, fordi de er underudfordrede eller være angste og stressede, fordi de ikke oplever at kunne leve op til udfordringerne. Hans Henrik Knoop opstiller i sin bog “Et nyt læringslandskab” seks punkter, der kan virke befordrende for flow: Mulighed for at tage selvstændige initiativer, konkrete energigivende mål, håndterbare ubureaukratiske regler, mulighed for at tilpasse udfordringer til færdigheder, tydelig, ikke-ydmygende information om, hvordan man klarer sig, at distraherende faktorer kan fjernes, så det er muligt at koncentrere sig.

SKAL DET GØRE ONDT FØR DET BLIVER GODT

Men hvordan skal man få børn til at indse vigtigheden af de opgaver, som er nødvendige, men kedelige, kunne man spørge.

PROJEKT LIVSGLÆDE I FREDERICIA

Fredericia Kommune vil måle børnenes livsglæde. Børn og Unge-direktør Klaus Majgaard fortæller hvorfor:

Hidtil er der blevet målt meget på det funktionalistiske – faglige kriterier, sundhed – alt sammen lægger op til funktionalistiske målinger. Vi ville gerne måle dybere – Vi vil gerne supplere det funktionalistiske lag med et eksistentielt lag.

SKAL FREDERICIAS BØRN GÅ OG VÆRE GLADE I LÅGET HELE TIDEN?

Nej, til ethvert liv hører kriser, og det skal eller kan vi ikke lave om på. Men vi vil gerne fremme børnenes optimisme og give dem kompetencer til at håndtere de kriser og udfordringer, de møder.

VISER PISA-UNDERSØGELSERNE IKKE AT VI HAR FOKUSERET FOR MEGET PÅ LIVSGLÆDE OG FOR LIDT PÅ FAGLIGHED HIDTIL?

Det er en nærliggende fare at reagere på PISA ved at fokusere ensidigt på fagligheden. Men det er en falsk modstilling at stille faglighed over for livsglæde. Vores fokus på livsglæde betyder ikke, at vi er mindre dedikerede til at lære børnene noget, men vi vil gerne gøre

det på en måde, der er tro mod en dannelsesorienteret pædagogik.

GÅR ELEVPLANER OG TESTS UD OVER LIVSGLÆDEN?

PISA, nationale tests og elevplaner er gode til at se, hvordan det går med det faglige niveau, og de er med til at sikre, at alle får et minimumsniveau. Men man kan bare ikke have en pædagogik, der alene fokuserer på faglighed. Man skal også have pædagogik, der fokuserer på at udvikle en generel indstilling til livet og det at lære.

ER DET KOMMUNENS OPGAVE, AT SØRGE FOR BØRNEGENS LIVSGLÆDE?

Kommunen kan ikke tage hele barnets liv på sig. Det er ikke en del af testen at undersøge, hvordan det går derhjemme. Vi holder os til at spørge til de pædagogiske møder, for dem har vi ansvar for, og der kan vi gøre meget godt og meget skidt.

BURDE ALLE KOMMUNER LAVET ET PROJEKT SOM JERES?

Mange kommuner gør det allerede på mange forskellige måder. Vi er fire kommuner i projekt livsglæde, men mange andre gør det lige så godt på andre måder.

Kræver de fleste kompetencer ikke nogle byggeklodser, som kan virke meningsløse, men som er så centrale for læringen, at de ikke er til at komme uden om? Latinske verber i sprogundervisningen? Det periodiske system i fysikundervisningen? Mavebøjninger i boksetræningen? Er der ikke nogle øvelser, der er så uendeligt kedelige og umulige at forstå meningen med, at læreren lige så godt kan opgive at forklare eleverne meningen med dem og ty til rå magt fra begyndelsen? Eller med andre ord: Skal det ikke nogle gange gøre ondt, før det kan blive godt?

”Nej, ikke med mindre man er løbet helt tør for idéer”, siger Hans Henrik Knoop, ”For det første er det ikke svært at forstå, hvorfor man skal træne noget, hvis man bare kender målet, og det bør man jo. For det andet vil man ofte relativt let kunne tilrettelægge selv terperi, så man kommer i flow – for eksempel ved at bygge noget spil og noget konkurrence ind i det, så det aldrig rigtig når at blive surt slid, men bare hårdt, engageret slid, som jo, igen, er langt mere effektivt. Og ud over at opleve effektiv læring, får man i flowtilstanden, nærmest som en slags bonus, ekstraordinær modstandskraft mod negative emotioner, fordi man sjældent opdager dem, i og med hele ens opmærksomhed er beslaglagt af aktiviteten.

Frans Ørsted Andersen er enig. Han bruger et eksempel fra idrætten for at illustrere, at det ikke behøver at gøre ondt, før det kan blive godt. ”I basketball er det for eksempel vigtigt, at eleverne laver en masse armbevægelser. Det er ikke i sig selv sjovt, og det bliver især ikke sjovt, hvis man bare ligger på striben og sveder, mens læreren går frem og tilbage og tæller. I stedet for kan læreren jo lave en bane, som man løber rundt og løser

opgaver på – herunder armbevægelser. I lidt bredere forstand er der bare en masse ”armbevægelser”, der skal tages i folkeskolen, men det er lærerens opgave at servere dem på en måde, der giver mening for eleverne”, siger Frans Ørsted Andersen. ■

Af Jesper Nissen
jesni@dpu.dk

HANS HENRIK KNOOP

Lektor på Institut for Pædagogisk Psykologi på Danmarks Pædagogiske Universitetsskole. Er blandt andet forskningsdirektør på Universe Research Lab i Sønderjylland og konsulent på Tv2s program Plan B.

WWW | www.dpu.dk/om/knoop

FRANS ØRSTED ANDERSEN

Forskningsassistent på Institut for Pædagogisk Psykologi på Danmarks Pædagogiske Universitetsskole. Har i sin ph.d.-afhandling sammenlignet faglighed og trivsel i de danske og finske skoler og skrevet en række bøger og artikler om læringsmiljøer og flow.

WWW | www.dpu.dk/om/fran